

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Effektivurderingsrapport

2024

Udarbejdet af Rambøll Management Consulting

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Formål med effektivurderingerne.....	3
1.2 Metode	3
2. Baggrund om projekterne	4
2.1 Projektilskud og gearing i 2024.....	4
3. Projekternes leverancer.....	5
3.1 Leveranceopnåelse	5
3.2 Projekternes konkrete leverancer	6
4. Projekternes nytteværdi	7
5. Implementering og offentliggørelse	9
Bilag: Metode	13

1. Indledning

Formålet med denne rapport er at give bestyrelsen for Promilleafgiftsfonden for landbrug overblik over og indblik i, hvilke resultater og effekter der er kommet ud af de støttede projekter i 2024. Herved får bestyrelsen viden om i hvilket omfang projekterne er med til at løfte indsatsområderne og de prioriterede elementer i fondens strategi.

Alle fondens direkte tilskudsmodtagere har ved hjælp af et spørgeskema skullet angive, hvilke konkrete leverancer projektet har afstedkommet, hvilke forventede effekter projektet vil bidrage til samt i hvilket omfang projektet forventes implementeret hos primærproducenterne.

Data fra spørgeskemaerne er på fondens vegne blevet behandlet af det eksterne konsulentfirma Rambøll Management Consulting, der også har opstillet figurerne og den sammenfattende tekst i rapporten.

Der gøres opmærksom på, at projektledernes vurderinger er gengivet ukritisk, idet det forudsættes, at deres kendskab til området giver den bedste forudsætning for at foretage en faglig vurdering af projektet.

1.1 Formål med effektivurderingerne

Formålet med at gennemføre effektivurderinger er tosidet.

For det første gennemføres effektivurderinger for at kontrollere og få dokumenteret viden om anvendelsen af bevillingsmidlerne. Herved opnås indsigt i, i hvilket omfang projekterne lever op til den formålsbeskrivelse, der er anført i ansøgningen til fonden.

For det andet gennemføres effektivurderingerne for at opnå læring og større kendskab til, hvilke konkrete resultater og effekter projekterne munder ud i. I den forbindelse sættes der fokus på, hvordan resultaterne videreformidles og implementeres, så de kommer slutbrugerne til gavn. Ofte kommer projekterne ikke kun den enkelte slutbruger til gavn, men også samfundet og samfundsøkonomien.

Effektivurderingerne gennemføres med udgangspunkt i bekendtgørelsen om administration af landbrugets fonde, som hører under Fødevareministeriet. bekendtgørelsen fremgår det, at:

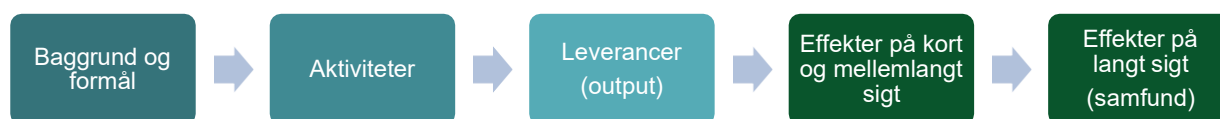
"Hver fond skal følge op på effekten af fondsmidlerne for at sikre, at fonden opnår sine mål."

1.2 Metode

Promilleafgiftsfonden for landbrug støtter hvert år omkring en række projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven. Hertil kommer de projekter, der støttes via produktionsafgiftsfondene. Projekterne er forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de effektivurderede projekter mulig og meningsfuld er det afgørende at effektivurderingen tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme. Forandringsteorien udgør et godt teoretisk fundament, når projekter skal effektivurderes, idet den gør det muligt at følge målene for et konkret projekt fra initiering til afslutning.

Forandringsteorien kan illustreres således:

Med udgangspunkt heri er der for det enkelte projekt gennemført en målopfyldelsesevaluering. Herved kan det vurderes, om de gennemførte aktiviteter medfører de ønskede effekter.

Alle Promilleafgiftsfonden for landbrugs direkte støttemodtagere har besvaret et effektvurderingsskema. Fondens indirekte støttemodtagere, der har modtaget støtte via en produktionsafgiftsfond, har via den konkrete produktionsafgiftsfond skulle besvare et effektvurderingsskema eller afgive en faglig beretning. Der henvises til produktionsafgiftsfondene for en afrapportering heraf.

Promilleafgiftsfonden for landbrugs direkte støttemodtagere i 2024 er:

- SEGES Innovation
- Innovationscenter for økologisk landbrug
- Økologisk Landsforening
- Landbrug & Fødevarer
- Aarhus Universitet
- Fagligt Fælles Forbund 3F
- Danmarks biavlforening

For 2024 betyder det, at 55 projekter har besvaret et effektvurderingsskema. I skemaet skal projektejerne angive, hvilke resultater projekterne har afstedkommet, og hvilke effekter for landbruget og samfundet det potentielt kan få.

For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter er der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Skemaerne er fordelt efter projekternes hovedformål. Der anvendes således et separat skema til vurdering af hhv.:

- Generelle projekter omfattende forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.
- Afsætningsfremme

En nærmere beskrivelse af metoden findes i bilaget bagerst i rapporten.

2. Baggrund om projekterne

2.1 Projekttilskud og gearing i 2024

Projekterne har på tværs af kategorier haft en gennemsnitlig gearing på 1,10. Gearingen er primært sket gennem anden finansiering som GUD. Der er også medfinansiering via Fonden for Økologisk Landbrug, Økologisk Forsknings-, Udviklings- og Demonstrationsprogram (Organic RDD) og Haderslev Kommune. Der har i en række af projekterne også været et merforbrug finansieret af tilskudsmodtagerne selv.

Tabel 1. Midlernes gearing

	PAF 2024 1000 kr.	Totalt 2024 1000 kr.	Gearing
Afsætningsfremme (n=4)	11,1	11,6	1,04
Generelt* (n=51)	64,7	71,6	1,11
I alt (n=55)			

Anm: *Generelle projekter omfatter projekter under hovedformålene: Forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

3. Projekternes leverancer

Promilleafgiftsfonden for landbrugs formål er at styrke landbrugets og fødevareindustriens udvikling og på den baggrund at fremme en klima- og miljømæssig, social og økonomisk bæredygtig vækst for dansk landbrug.

I henhold til fondens strategi for 2022-2025 skal formålet nås via tre strategiske målsætninger:

- Understøtte erhvervets grønne omstilling, herunder klima, miljø, natur og biodiversitet
- Medvirke til, at den grønne omstilling i dansk landbrug er bæredygtig også i social forstand, og herunder skabe sammenhængskraft og attraktive arbejdspladser i erhvervet over hele landet
- Øge dansk landbrugs samfundsmæssige værdiskabelse, herunder landbrugets bidrag til økonomisk vækst og eksport

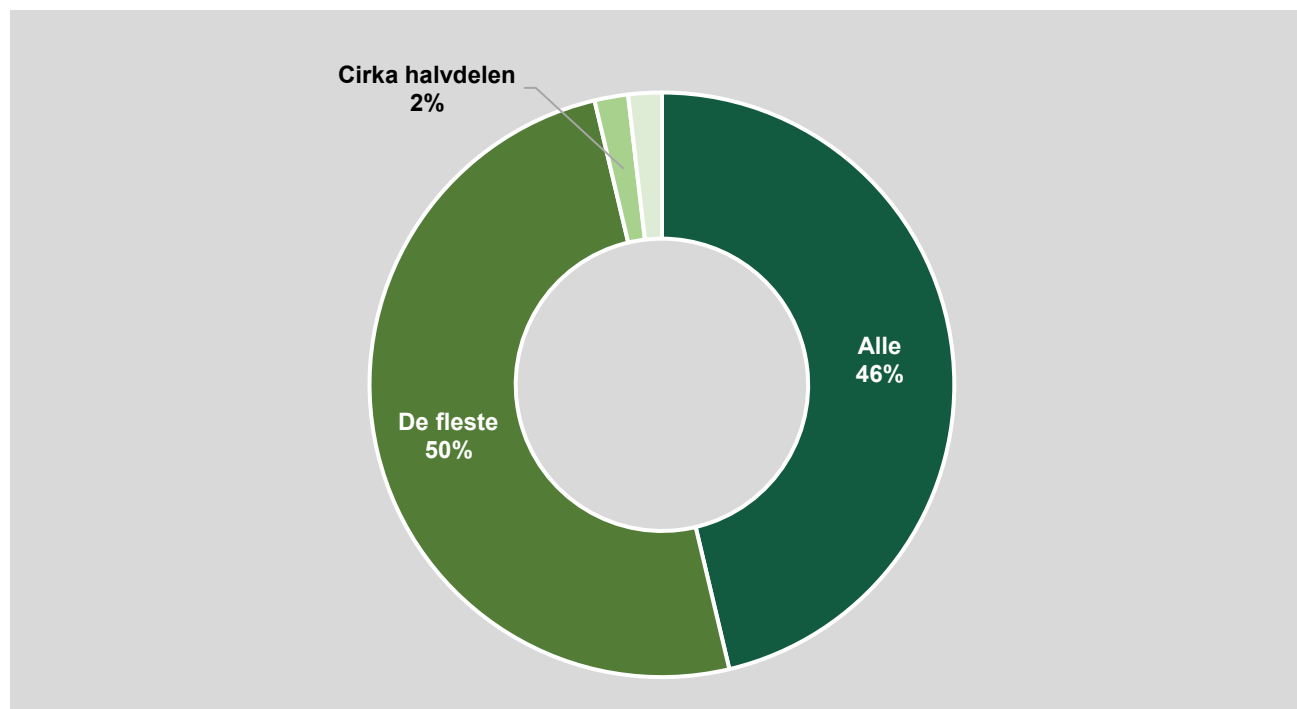
Med henblik på at vurdere resultatet af projekterne er projektlederne blevet bedt om at angive, hvilke primære leverancer - altså konkrete, dokumenterbare produkter - der er kommet ud af projekterne. Det kan eksempelvis være undervisningsmateriale om arbejdsmiljø eller artikler og podcasts om biobrændstoffer.

3.1 Leveranceopnåelse

Langt størstedelen af projekterne vurderer, at de har nået alle eller de fleste af de leverancer, som de forventede, da projektet blev igangsat. Således vurderer knap halvdelen (48 pct.) af projektlederne, at alle leverancer er opnået, mens næsten samme andel (46 pct.) vurderer dette for de fleste af deres leverancer. Tre projekter (4 pct.) vurderer, at de har indfriet cirka halvdelen af de forventede leverancer, mens et enkelt projekt (knap 2 pct.) vurderer, at færre end halvdelen af de forventede leverancer er indfriet, jf. figur 2 nedenfor. Projekterne lever dermed i høj grad op til op til de mål, der er sat, og som fondsbestyrelsen har bevilget midler til.

Blandt projekterne, som har indfriet cirka halvdelen eller færre end halvdelen af leverancerne, angives blandt andet forsinkelse i politiske beslutninger samt uforudsete udfordringer med dataindsamling og analyse som årsager til forsinkede projektleverancer.

Figur 1. Leveranceopnåelse (n=55)

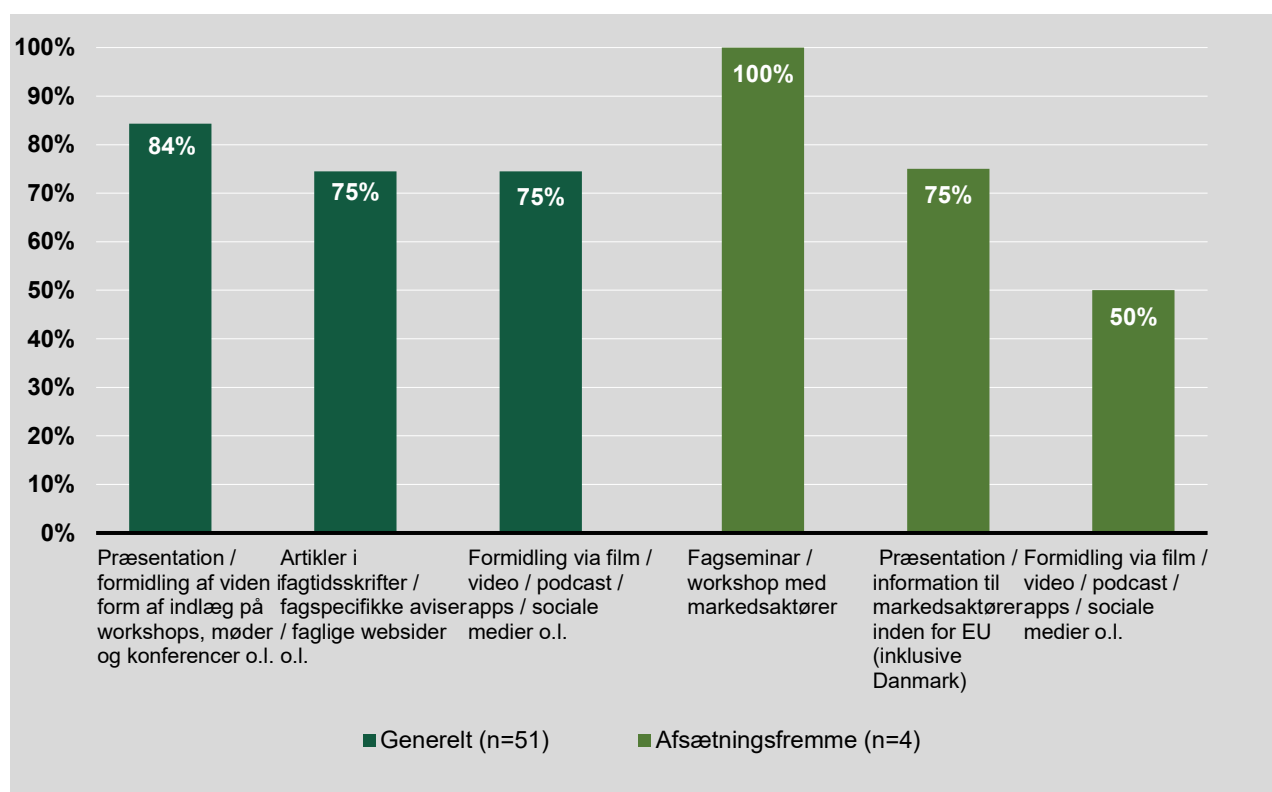

3.2 Projekternes konkrete leverancer

For *de generelle projekter* angiver flest (84 pct.) projektledere, at præsentation og formidling af viden er blandt projektets leverancer. Lidt færre (75 pct.) angiver, at hhv. artikler i bl.a. fagtidsskrifter, fagspecifikke aviser og på faglige websider og formidling via film, video, sociale medier mv. er blandt de pågældende projekters konkrete leverancer, jf. figur 3.

For *projekter med fokus på afsætningsfremme* angiver alle fire (100 pct.) af projekterne at fagseminar eller workshop med markedsaktører er blandt projekternes leverancer. Dernæst angiver tre ud af fire (75 pct.) af projektlederne, at præsentation af information til markedsaktører inden for EU er blandt projektets leverancer. Endeligt angiver halvdelen (50 pct.) at have formidling via film, video, sociale medier mv. som leverance, jf. figur 3.

Figur 2. Primære leverancer (n=55)

Anm: Projektlederne har kunnet angive op til tre opnåede leverancer eller resultater, og derfor summerer fordelingen ikke til 100.

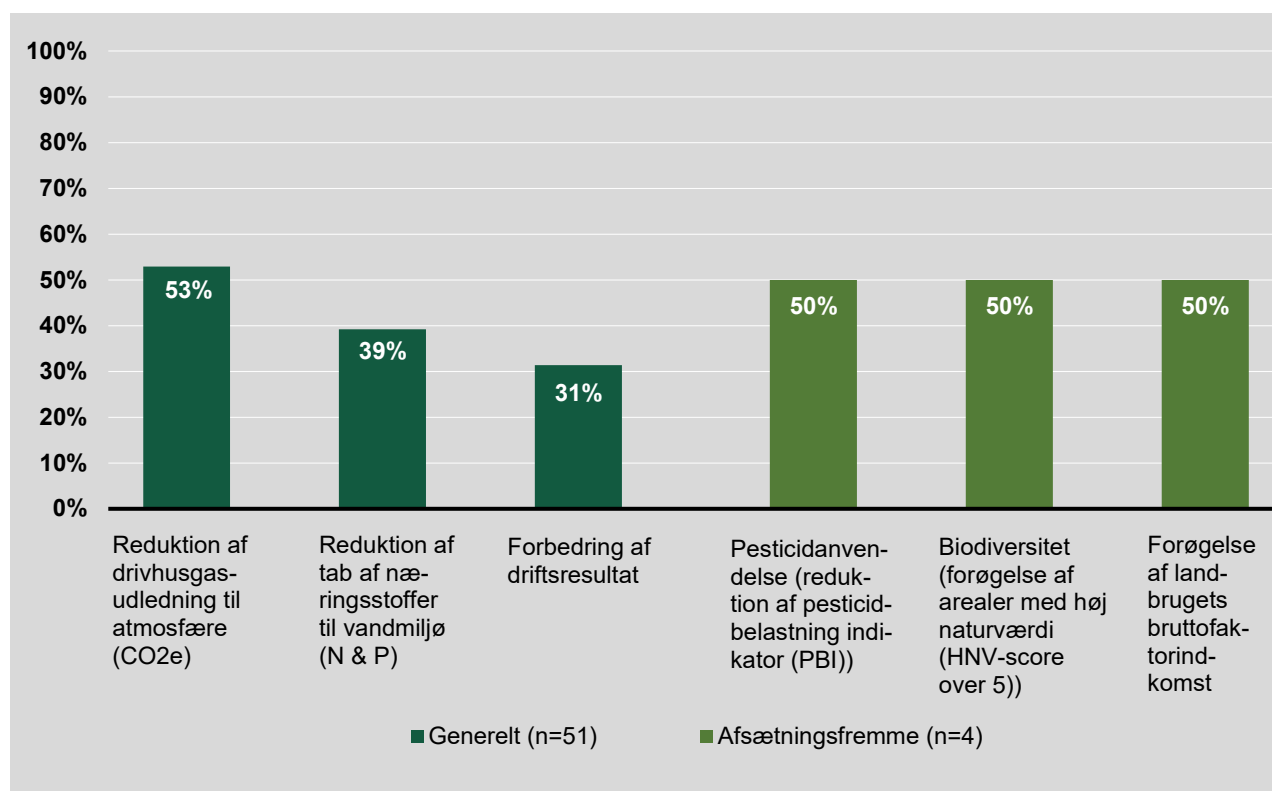
4. Projekternes nytteværdi

Som del af spørgeskemaet er projektlederne blevet spurgt ind til, hvilke af fondens effektindikatorer som de respektive projekter understøtter.

For de *generelle projekter* angiver over halvdelen (53 pct.) af projektlederne, at deres respektive projekter understøtter fondens effektindikator relateret til reduktion af drivhusgasudledning til atmosfæren (CO₂e). Dernæst angiver cirka to ud af fem (39 pct.) af projektlederne, at deres projekter understøtter fondens effektindikator, som er relateret til tab af næringsstoffer til vandmiljø (N & P). Endelig angiver cirka hver tredje (31 pct.) projektleder, at fondens effektindikator vedrørende driftsresultater understøttes af deres respektive projekter, jf. figur 4.

For *projekter med fokus på afsætningsfremme* angiver halvdelen (50 pct.) af projekterne at deres respektive projekter understøtter fondens effektindikator relateret til reduktion af pesticidanvendelse. Ligeledes angiver halvdelen (50 pct.) af projektlederne, at deres projekter understøtter hhv. effektindikatoren relateret til biodiversitet og effektindikatoren relateret til landbrugets bruttofaktoriindkomst, jf. figur 4.

Figur 4. Projekternes understøttelse af fondens effektindikatorer (n=55)

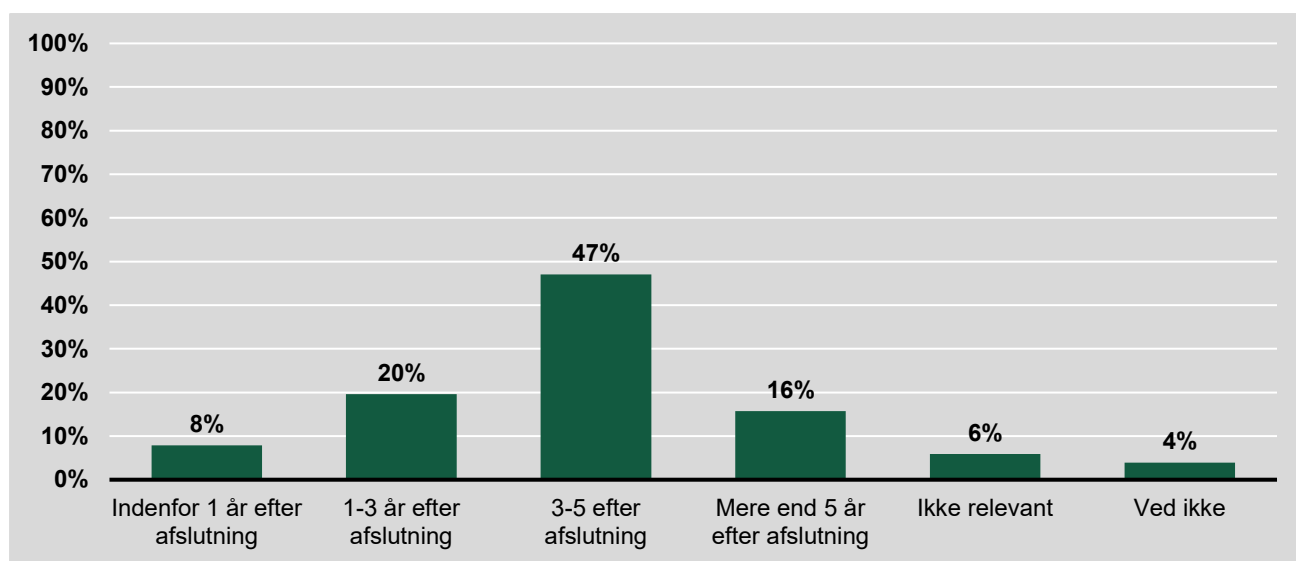

Anm: Projektlederne har kunnet angive op til tre effektindikatorer, og derfor summerer fordelingen ikke til 100.

De samfundsrettede effekter i projekterne har ofte en længere tidshorisont, idet samfundseffekterne som oftest først bliver synlige, når adfærden ikke blot er ændret hos primærproducenten, men også er ændret hos fx forbrugere, detailled, miljø m.v. For at få et indtryk af hvornår projekterne vil have en gavnlig samfundsmæssig effekt, er projektlederne blevet bedt om at angive deres bedste skøn for, hvornår projekternes samfundsmæssige effekter vil være synlige.

For *de generelle projekter* forventer næsten hver tiende (8 pct.) projektleder, at projekterne vil resultere i synlige samfundsrettede effekter inden for et år efter implementering af projekternes resultater. Yderligere forventer en ud af fem (20 pct.) af projekterne at opnå synlige effekter inden for mellem et og tre år efter projektafslutning. Desuden angiver hhv. knap halvdelen (47 pct.) af projektledere og hver sjette (16 pct.) projektleder, at der går hhv. tre til fem år eller mere end fem år efter projektafslutning, før de samfundsrettede effekter bliver synlige, jf. figur 5 nedenfor. Over halvdelen af de generelle projekter forventes således først at vise synlige samfundsrettede effekter efter mindst tre år efter projektafslutning.

Figur 5. Synlighed af samfundsrettede effekter (generelle projekter, n=51)

5. Implementering og offentliggørelse

Af strategien for Promilleafgiftsfonden for landbrug fremgår det, at fonden lægger vægt på projekter, der indtænker aktiviteter, som sikrer, at projektets resultater formidles til og implementeres i målgruppen hurtigt. Det er derfor væsentligt at undersøge, inden for hvilken tidshorisont projekterne forventer, at resultaterne vil blive implementeret.

Tabel 2 viser overordnet, at størstedelen af projekternes resultater først forventes at blive implementeret bredt i de respektive målgrupper på længere sigt. Således forventes klart størstedelen af projekternes resultater at blive implementeret i under halvdelen af den tiltænkte målgruppe inden for et år efter projektafslutning. Inden for første år skønner cirka hver tredje (29 pct.) projektleder således, at deres projekts resultater kan forventes at blive implementeret hos blot 0-10 pct. af målgruppen, mens det tilsvarende kun er hver femogtyvende (4 pct.) projektleder, som forventer en implementering af resultaterne hos 91-100 pct. af målgruppen inden for det første år efter projektafslutning.

Det er generelt forventningen, at brugeranvendelsen vil øges over tid. Inden for fem år efter projektafslutning forventer cirka hver tredje (31 pct.) af projektlederne således, at 51-70 pct. af projekternes målgrupper vil implementere resultaterne. Tilsvarende forventer over hver femte (22 pct.) af projektlederne, at 71-90 pct. af målgruppen vil implementere resultaterne inden for fem år efter projektafslutning.

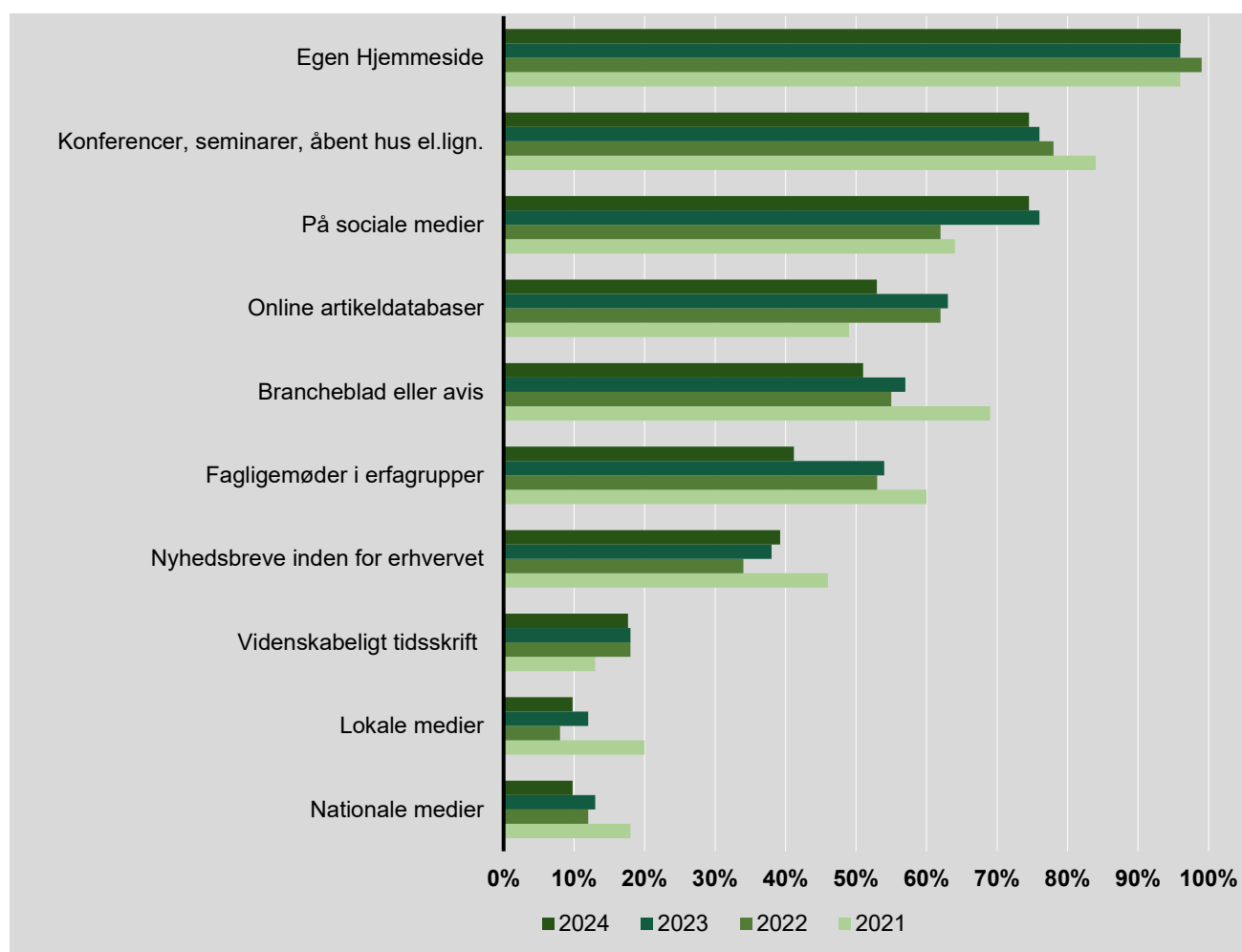
Tabel 2. Implementeringshorisont (generelle projekter, n=51)

Andel af målgruppe, der forventes at implementere resultaterne	Inden for 1 år	Inden for 5 år
0-10 pct. af målgruppen	29%	8%
11-30 pct. af målgruppen	16%	12%
31-50 pct. af målgruppen	31%	16%
51-70 pct. af målgruppen	16%	31%
71-90 pct. af målgruppen	4%	22%
91-100 pct. af målgruppen	4%	12%

Vidensdeling er afgørende for, at projekternes resultater bliver implementeret hos producenterne. I ansøgningsskemaerne skal ansøgere derfor angive, hvordan de forventer at formidle projektets resultater, og ved projektafslutning skal projekterne angive, hvordan de har gjort det eller forventer at gøre det.

Figur 6 nedenfor viser, at tilskudsmodtagernes egne hjemmesider anvendes som en kanal for offentliggørelse af projektresultater i langt størstedelen af projekterne. En stor del af projekterne gør også brug af andre kanaler, herunder konferencer, seminarer eller åbent hus og på sociale medier samt i online artikeldatabaser. Det fremgår yderligere af figuren, at det over de seneste tre år i høj grad er de samme formidlingskanaler, der hyppigst anvendes til at offentliggøre projektresultater.

Figur 6. Kanal for offentliggørelse (generelle projekter, 2024: n=51, 2023: n=68, 2022: n=85, 2021: n=83)

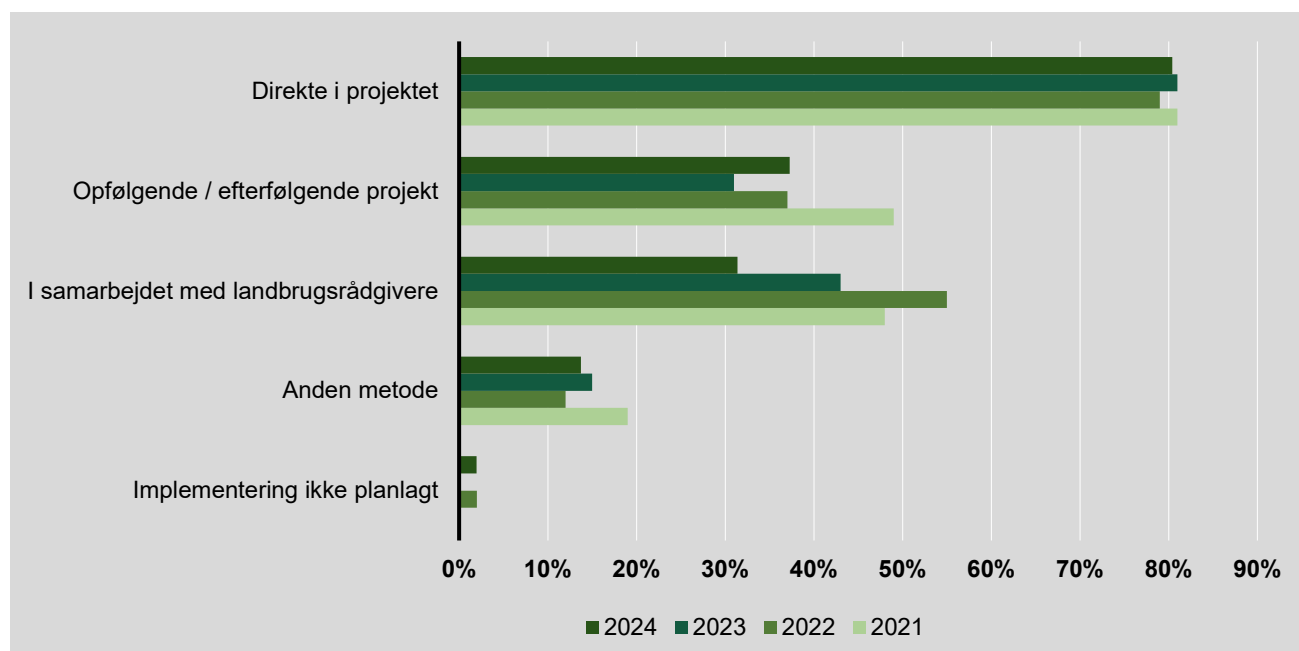

Anm: Projektlederne har kunnet angive flere kanaler for offentliggørelse, og derfor summerer fordelingen inden for hvert år ikke til 100.

Det er hensigten, at offentliggørelse af resultaterne skal give primærproducenterne og øvrige markedsaktører den nødvendige information for at kunne implementere resultaterne på deres egen bedrift eller virksomhed samt give aktører mulighed for at fortsætte forskningen på et givent område. Ofte er der dog behov for en decideret implementeringsindsats i projektet, hvor producenterne bliver rådgivet mere direkte, end det er muligt via fx artikler og konferencer.

De foretrukne implementeringsmetoder for *de generelle projekter* fremgår af figur 7. For fire ud af fem (80 pct.) projekter er der planlagt implementering direkte i projektet. Samtidig angiver knap fire ud af ti (37 pct.), at de fokuserer på implementering gennem opfølgende projekter. Endvidere angiver omkring hver tredje (31 pct.) af projekterne, at de har fokus på implementering i samarbejde med landbrugsrådgivere. Endelig indikerer figuren, at de anvendte implementeringsmetoder generelt har været stabile i perioden fra 2021 til 2024. Andelen som implementerer i samarbejde med landbrugsrådgivere er dog faldet væsentligt i 2023 og 2024.

Figur 7. Implementeringsmetode (generelle projekter, 2024: n=51, 2023: n=68, 2022: n=86, 2021: n=83)

Anm: Projektlederne har kunnet angive flere implementeringsmetoder, og derfor summerer fordelingen ikke til 100.

Bilag: Metode

Tidspunkt for gennemførelse af effektiviseringsvurderingerne

Bevillingerne fra promille- og produktionsafgiftsfondene er etårige, og af denne grund gennemføres effektiviseringsvurderingerne i forbindelse med bevillingsårets afslutning.

Den teoretiske ramme

Promille- og produktionsafgiftsfondene giver tilsammen årligt støtte til flere hundrede projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven. Projekterne er meget forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektiviseringsvurderingen for alle typer af projekter tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteori

Tilskudsmodtagerne bliver i forbindelse med ansøgningen bedt om at angive formålet med projektet, hvilke aktiviteter der ønskes gennemført, hvilke mål de gennemførte aktiviteter skal resultere i, og endelig skal de angive, hvilke effekter de på sigt forventer projektets resultater vil medføre, herunder fx mindre forurening, kompetenceløft eller øget konkurrenceevne.

I den teoretiske verden svarer ansøgningsskemaet således til projektets forandringsteori. Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien¹.

Figur 3. Forandringsteori

Temaerne i ansøgningsskemaet (forandringsteorien) hjælper den enkelte ansøger med at gennemføre en analyse af, hvordan den tilsigtede effekt skal nås. Gennem forandringsteorien beskrives, hvilke aktiviteter der skal gennemføres for at opnå de effekter for den målgruppe, som projektet vedrører. Herved sandsynliggøres, at de gennemførte aktiviteter på sigt vil medføre de ønskede effekter.

På baggrund af ovenstående kan der opstilles parametre for målopfyldelsen – dvs. hvilke succesparametre, der skal være gældende for, at projektet er gennemført succesfuldt.

Følgende kategorisering af mål bliver anvendt:

Aktivitetsmål udtrykker forholdet mellem input og aktiviteter. Ressourcer kan være penge, arbejdskraft el.lign., og aktivitetsmålet udtrykker dermed, hvilke aktiviteter der kan gennemføres med de input, der er til rådighed. Fx et demonstrationsforløb eller udvikling af en ny kombisti til færende søer.

Produktionsmål udtrykker det output/de resultater, de gennemførte aktiviteter skal resultere i. Fx at 300 personer deltager i en demonstration, eller at der er udviklet en ny kombisti til færende søer, som tilbydes på markedet inden for to år.

Effekt mål vedrører den tilsigtede effekt af en indsats på det omgivende samfund. Fx øget konkurrenceevne, mindre forurening og/eller bedre dyrevelfærd.

¹ Rigsrevisionen, *Beretning til Statsrevisorerne om revisionen af EU-midler i Danmark i 2012*, november 2013.

Effektmålene kan opgøres på kort, mellemlangt og langt sigt. Det kan imidlertid være vanskeligt at opstilleparametre for den langsigtede effekt – og det kan være endnu sværere at måle effekten på langt sigt.

Hvis målet på sigt eksempelvis er at øge konkurrenceevnen, kan det være vanskeligt at isolere effekten af det konkrete projekts indflydelse på konkurrenceevnen. I sådan et tilfælde vil det være nødvendigt at anvende parametre på et lavere niveau for at sandsynliggøre, at projektet bidrager til det langsigtede mål. Fx kan et projekt omhandlende optimering af indretningen af svinestalde, som øger landmandens produktivitet, anvendes som parameter/indikator for effekten på sektorens øgede konkurrenceevne.

For at kunne dokumentere, at et projekt kommer sektoren og samfundet til gode, er det væsentligt at måleparametrene opgøres på så højt niveau som muligt. Da effektvurderingerne i nærværende rapport er gennemført allerede et år efter projekternes initiering, vil der dog være mange projekter, som endnu ikke har realiseret effekter på langt sigt. Som det fremgår af effektvurderingerne i rapporten, er de målbare parametre derfor i vidt omfang relateret til outputtet/resultaterne, som er meget projektnære og dermed i mindre omfang relateret til de mere langsigtede effekter for samfundet.

Evalueringsmetode

Effektvurderingerne er gennemført med en tilgang inspireret af både 'målopfyldelsesevaluering' og 'effekt-evaluering'. Den første tilgang har til formål at afdække, om målene med et givet projekt er opfyldt eller ej, og den anden tilgang søger at afdække de samlede effekter af projektet – både tilsligtede og utilsigtede effekter.

Begge tilgange er meget anvendelige, men har dog også nogle ulemper, som er vigtige at være bevidst om. Målupfyldelsesevaluering vanskeliggøres, hvis de udmeldte mål med et projekt ikke er konkrete, operationelle og målbare. Men forudsat at målene er klart formuleret, gør tilgangen det muligt at vurdere, om målene er realiseret, og om indsatsen lever op til intentionerne. Effektevaluering har den ulempe, at det kan være svært at isolere effekten af indsatsen, og den opnåede effekt kan dermed skyldes andre faktorer end resultaterne fra projektet.

Gennemførelse af effektvurderingerne

For at sikre sammenlignelighed på tværs og en tilstrækkelig faglig dybde i effektvurderingerne, har alle projekter besvaret et onlinebaseret spørgeskema indeholdende spørgsmål om, i hvilken grad projektet har opnået de leverancer, der forventedes ved projektets start, og hvilke effekter for landmanden og samfundet det forventes, at projektet vil afstedkomme. Spørgeskemaet indeholder både kvantificerede, lukkede spørgsmål samt spørgsmål af mere åben karakter.

For at imødegå forskelligheden i de vurderede projekter, bliver der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Årsagen er, at afsætningsfremmeprojekterne ofte har en længere tidshorisont end de øvrige projekter, og at resultaterne derfor i mindre grad end for de øvrige projekter er håndgribelige indenfor projektperioden på et år.

Der er således anvendt følgende to typer af skemaer:

- Afsætningsfremme
- Generelle projekter omfattende forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

Projekter der er medfinansieret under EU-programmer placeres i en af de to grupper efter en konkret vurdering af indholdet.

Som supplement til effektivvurderingsskemaet gøres også brug af projektets tilskudsregnskab. Regnskabet er nyttigt i forbindelse med effektivvurderingerne, idet det af regnskabet blandt andet fremgår, om alle projektmidlerne er anvendt, i hvilken grad projektet er gearet med midler fra andre steder, og hvilke eventuelle samarbejdspartnere, der har været involveret i projektet.